د پوهنې وزارت

هنر

A R T

اتم ټولگی

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

هنر

ART

اتم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ . ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: هنر

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د هنر برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اېډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اېډیټ ډیپارټمنټ غړي

ټولګی: اتم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هجري شمسي

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کیږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او بښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کیږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

لړلیک

	سرلیك	مخ
۱	سیايي په ټکو انځورګري	۱
۲	په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر له تاریخ سره اشنايي	۳
۳	طبیعي موادو ټاپه کاري	۷
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	۹
٥	د لیرې، نږدې او ریتم سره آشنا کیدل	۱۱
٦	د طبیعي منظرې انځورګري	۱٥
۷	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	۱۷
۸	له غونج شوو کاغذونو څخه د حجمونو جوړول	۱۹
۹	له اسلامي هنرونو سره آشنايي	۲۱
۱۰	له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول	۲٥
۱۱	د لیک د ښکلا له هنر سره آشنايي	۲۷
۱۲	د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول	۳۱

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره آشنايي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه په استفادې (پل) جوړول	۳۷
۱٥	له اسلامي هنرونو سره آشنايي	۳۹
۱٦	له خټوڅخه د قلمدانۍ جوړول	٤۳
۱۷	له منياتورۍ سره آشنايي	٤٥
۱۸	د قرآنكريم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره آشنا کيدل	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره آشنا کيدل	٥۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزيمونو سره آشنا کيدل	٥٤
۲۲	د منابعو فهرست	٥٥

۱ لوست

د سیایي په ټکو انځور
کله مو د آسمان په وریځو کې آشنا شکل لیدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د یوه کاغذ پر مخ واچوئ، بیا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بیا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځیر سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاویو څخه وګورئ چې په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پیدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ور زیاتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې لیدلی دی بشپړ کړئ او هغه نورو ته وروښیئ.

(۱- انځور) د سیایي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ بږدئ، کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

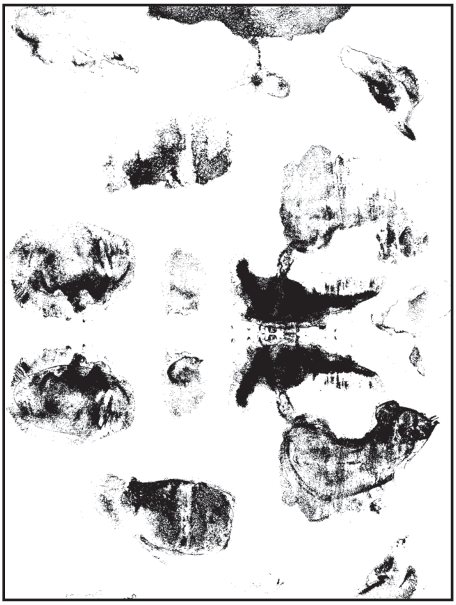

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړئ او صبر وکړئ چې وچ شي.

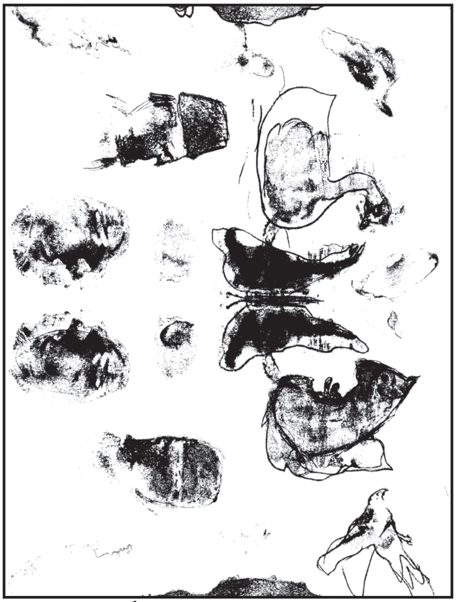

(۳ انځور) کاغذ هرې خواته وګرځوئ او وګورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړي.

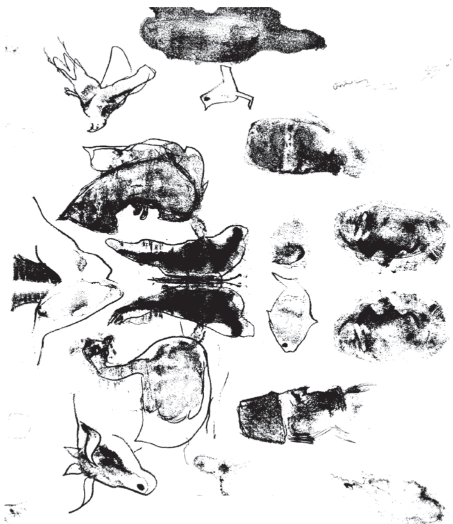

بیاهم انځورونو ته په ځیر وګورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کار ته ادامه ورکړئ چې له ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړشي.

تمرین

۱- د رسم شوو شکلونو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبو پاشلو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پام وکړئ او وګورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کېږي.

۲ لوست

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر له تاریخ سره آشنایي.

پوهېږئ چې له اسلام څخه مخکې او وروسته د افغانستان هنرونه سره څه توپیر لري؟

په افغانستان کې د غزنویانو په دوره کې اسلامي ودانیو ډېره وده او پراختیا وموندله. د تاریخي منابعو په قول د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو، ماڼیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده د سلطان محمود غزنوي او د ده د زوی (سلطان مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې رامنځته شوي ده. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو تر څنګ په غزني کې د (آیینې) ماڼۍ قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکري بازار د یادولو وړ دي. د سلجوقیانو په دوره کې د امیرانو او واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو، لکه: نظام الملک په اشاره ډېرې لویې ودانۍ جوړې شوې دي. غوریانو هم ډېرې لویې ودانۍ جوړې کړې وې چې یوه بېلګه یې جام منار دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار څکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې په خښتو جوړ کړی او په کوفي خط پر هغو ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان له ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لېست کې هم ثبت شوی دی.

د هرات جامع جومات چې د سلطان غیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ ډېره کیښودل شوه، خو د بشپړېدو کار یې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(۲ انځور (د جام په منار لیکنې.)

د بلخ په غرب کې د بابا حاتم زیارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو، بوټو، دګچ کاریو د ډیزانونو په ښکلا، لیکنو او د قابونو په ښکلا ښکلی شوی لرغونتیا یې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوې ده، په دغې دورې کې د ښکلا لپاره ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

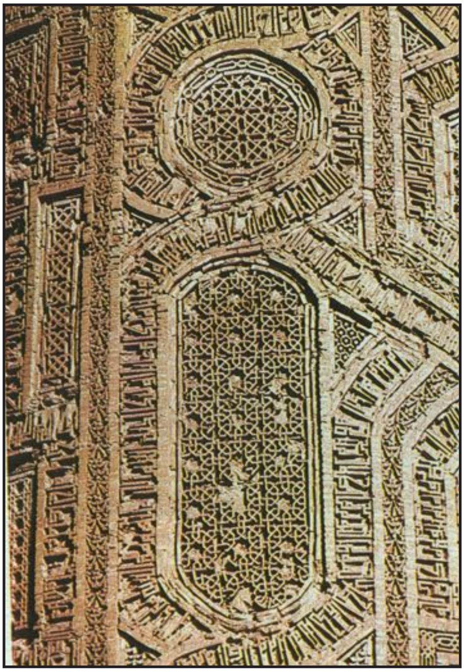

(۳ انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتیبې چې په سوره مریم پورې اړه لري.

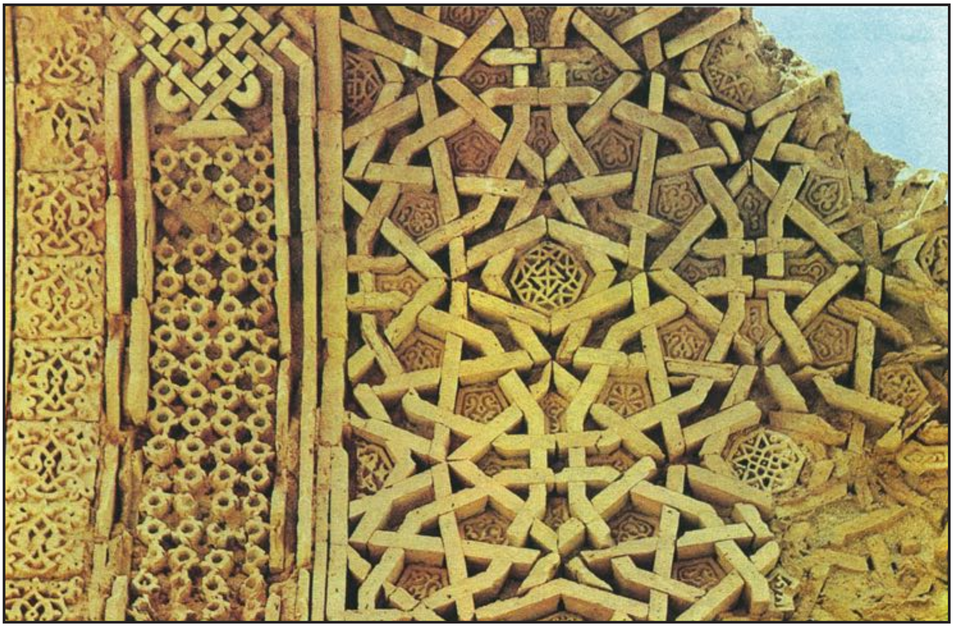

(٤ انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کنډوالو کې ځینې کاشي کارئ په شپږمه او اومه هجري پېړۍ پورې اړه لري.

د ودانیو جوړولو بهیر د چنګیزیانو د یرغل په دوره کې په ټپه ودریده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې له تزئیني آثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تیموریانو دوره د لویو ودانیو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه یوه ډېره ځلانده، بډایه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) میرزا او (سلطان حسین بایقرا دورې او په افغانستان او هند کې د بابر دورې د یادولو وړ دي.

د دې دورو آثار په نهمه هجري پیړۍ کې د ګوهرشاد بیګم زیارت، د سلطان حسین بایقرا زیارت، په لسمه هجري پیړۍ کې له شپږو ښکلو شوو منارونو ((څلو)) سره د (خواجه عبدالله انصاري زیارت، د هرات ګذرګاه او نور زیارتونه او همدارنګه په بلخ کې د حضرت علي کرم الله وجهه په نوم زیارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتیاوې د تیموریانو د معمارۍ د هنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور آثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زینه) چې د تاریخ د لیکنې په اساس د بابر پاچا په امر له تراشل شوو تیږو څخه جوړه شوې ده چې اتیاوو تېږو توږونکو کسانو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه، د بابر په وخت کې په کندهار،

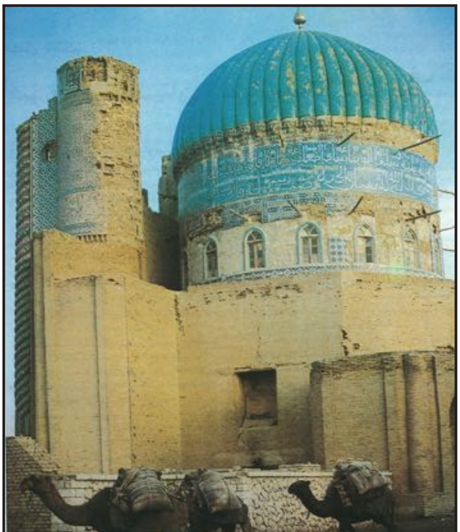

(٥ انځور په نهمه هجري پیړۍ کې د خواجه ابونصر پارسا قبر

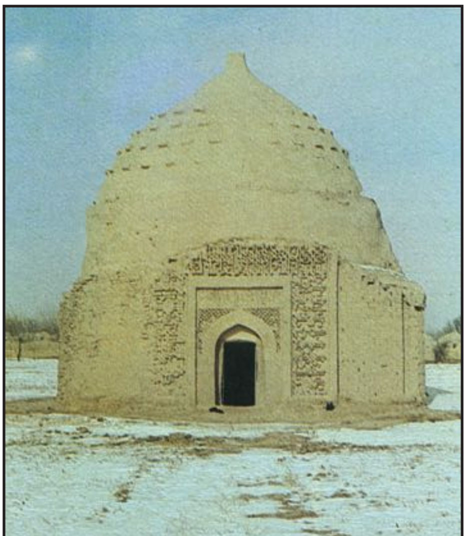

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پیړۍ کې د بابا حاتم مقبره

کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهور یې دا دي: علم گنج، شهرارا، دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بگرامیو باغ، د صفا باغ، د کوکب باغ او داسې نور.

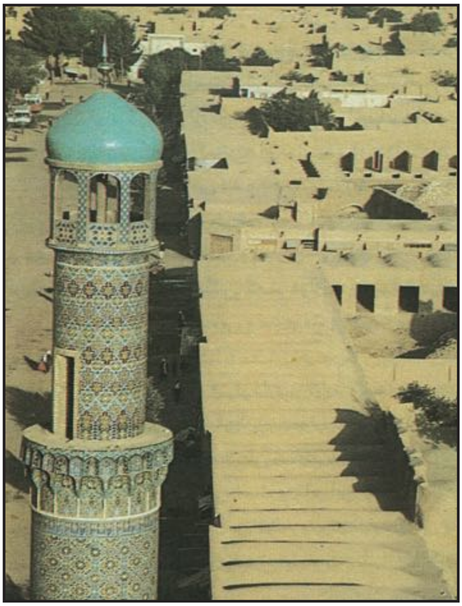

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

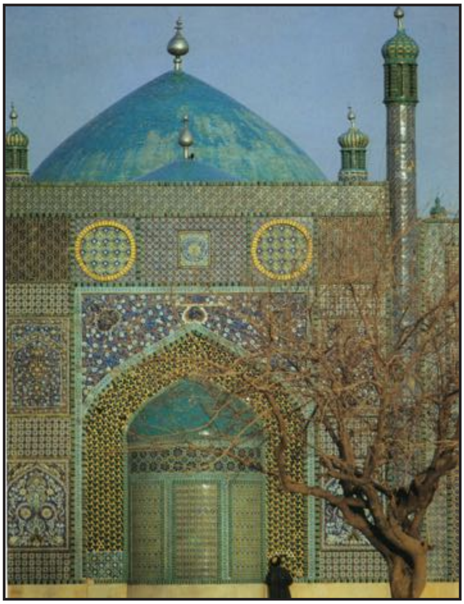

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین

۱-ستاسې په چاپیریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲-په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو څخه کار اخیستل کیده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانگړنې کومې دي؟

۳ لوست

په طبیعي موادو ټاپه کاري

تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شیانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنګینو مهرونو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سرته رسیږي. دا په دوه ډوله دي: تیار او جوړ شوي مهرونه : طبیعي مواد چې ډېر ښکلي جوړښتونه لري. کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبیعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنګه نقشونه لاس ته راوړو. همدارنګه کولی شو چې د میوو او سبو د عمودي او افقي نیمولو او پریکولو څخه ګټه واخلو او له نیمې شوې برخې څخه چې په رنګ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبیعي موادو په ټاپه کولو کې د پدیدې ببلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لوري څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابېلو طبیعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوئ.

په طبيعي موادو د ټاپې تر سـرته رسـولو وروسـته، کله چې رنګونه وچ شول، په جوړوشوو انځورونـو ، نوي او تازه رسـمونه وکاږئ. بيا انځورونو ته په ځيـر وګورئ او د خطونو په ور زياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(۲ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

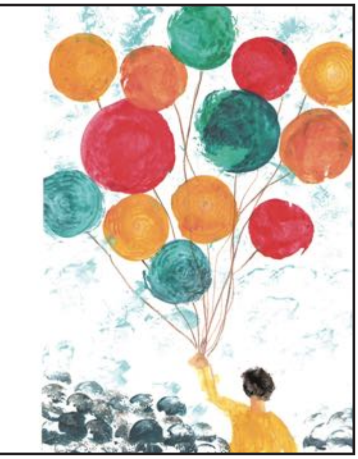

(٤انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

(۳ انځور) په طبيعي موادو د ټاپې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

تمرين

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وګورئ، څه ډول يوه ښکلې ټاپه جوړولی شئ.

۴ لوست

د مبارکۍ کارت او دپا کټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلك په بېلو، بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت، د قرآنکریم د ختم کارت، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زیږیدنې د ورځې کارت، د ښوونکې د ورځې کارت ... او نور. د مبارکۍ کارتونه په بېلابېلو کچو او اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړیږي. په هغو کارتونو سربېره چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. د کارت د جوړیدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت په شکل او اندازه چې تاسې په پام کې نیولی دی، پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تېزه څوکه ولري، یو خط کش کړئ چې له سم نیمایي څخه قات شي. لومړی د کارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

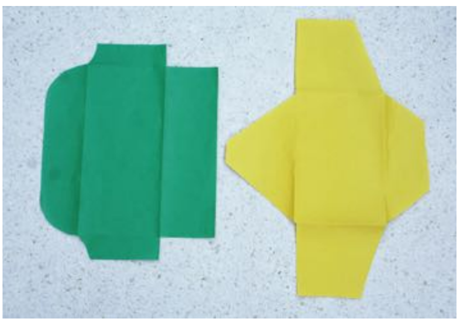

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځور گري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول یا رنگه کاغذونه (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو موادو نښلول او یا له ځنگ په ځنگ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډه وي، پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډ نه شي او په پاکټ کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روشونو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړیدو لپاره وټاکئ. لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیوانځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. د یوه پاکټ د جوړولو لپاره بیلا بیلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړیدو طریقه ترې زده کړئ او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړولو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لار داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کیږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور خواوو ته تت او کمزوري خطونه وباسئ، په څلورو خواوو یې مثلثونه رسم کړئ، بیا اضافي ځایونه بیاتي کړئ، د تتو خطونوځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډو پورې ونه نښلي. وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کیږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

تمرین

۱- د یوې ځانگړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړکړئ، طرحه، اندازه او د ښکلاطریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

۵ لوست

له تناسباتو، ليرې، نږدې او ريتم سره آشنايي.

په طبيعت کې د پديدو ترمنځ کومې اړيکې وينئ؟

تناسب: د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سړيو د سترګو او د پوستکي رنګ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟

د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت او په هره پديده کې د هر يو جز نسبت ته

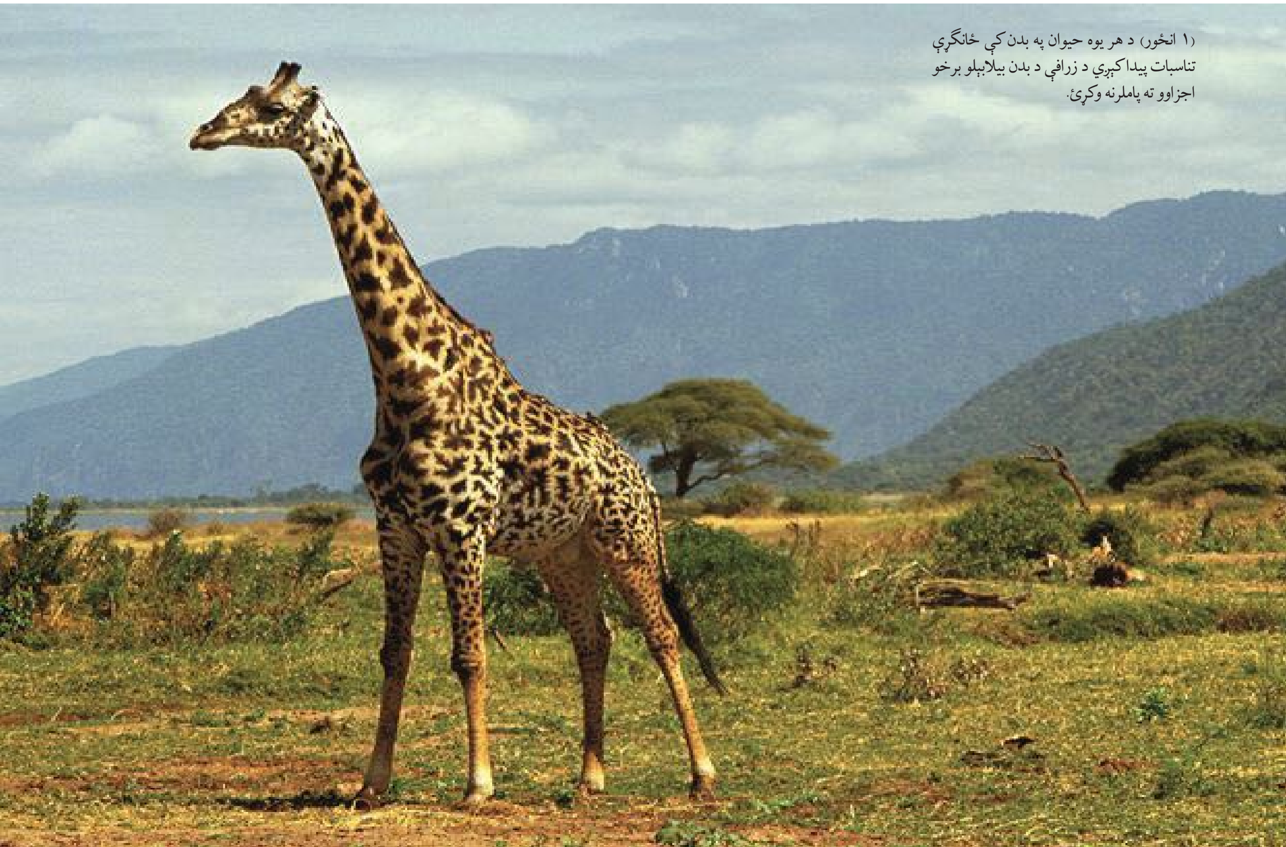

(۱ انځور) د هر يوه حيوان په بدن کې ځانګړې تناسبات پيدا کېږي د زرافې د بدن بيلابېلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

تناسب وایي. په طبیعت کې زیات شمېر تناسبونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله، په طبیعت کې د خدای تعالیﷻ مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځیدلی دی.

انسان د غرونو، تیږو، ونو، ګلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د بڼکو د رنګونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاوو ترمنځ تناسب د فیل (هاتي) خرټوم اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لویې پښې او د ونو د اوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورګرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

پرسپکتیو: (لریوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لرې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لرېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو بڼوویني. د مثال په توګه که یو ځنګله ته له لرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې اوله ډېرو جزییاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لرې وي کم رنګه، لنډې او جزئیات یې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاوو لیدنه له نږدې او لرې څخه توپیر کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونو کې تناسب، د نباتاتو حیوانانو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۳ انځور) د حیواناتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د ونو شکل ، وریځو او غرونو ته پام وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنګه په متضادو رنګونو هم کولی شو لرې او نږدې وښیو، لکه: (تیاره رنګونه د روښانه رنګونو ترڅنګ) هنرمندان د لرېوالي او نږدېوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي.

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پام وکړئ.

تصویرونه وګورئ او د لریوالي او نږدیوالي د بېلابېلو لارو چارو په هکله سره وغږېږئ.

(٥ انځور) د غڼي په تارونو د ریتم تکرار ته پام وکړئ.

ریتم: تر اوسه مو د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرار ته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو څانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنګونو او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم وي. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنري آثارو کې، لکه: د کاشي کارۍ په انځور کې یا د قالینو اوبدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحر د اوبو څپې چې په بېلابېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه پکې رامنځته

(٦ انځور) د وریځو تکرار په آسمان کې یو ځانګړی ریتم رامنځ ته کوي.

کېږي. نا منظم ریتم په هنري آثارو کې د خطاطی د الفبا په تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په یو ځای کېدو یې ځینې برخې زیاتې اوځینې نورې یې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ریتم د سترې کوونکي تکرار مخه نیسي.

له بېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو څخه په کار اخیستنه کولی شو چې په هنري تجسمي آثارو کې تناسب، ریتم او ښکلا منځ ته راوړو هنرمندان د بېلا بېلو ریتمونو الهام له طبیعت څخه اخلي.

(۷ انځور) دګوره خر د خطونو ریتم ته وګورئ.

تمرین

۱- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبیعت کې پیدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږیږئ.

۲- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی ریتم جوړ کړئ.

۶ لوست

د طبیعي منظرې انځورګري

ستاسي پر شاوخوا او طبیعت کې د لیدنې ښکلې ځایونه شته؟ له هغو کوم یو د انځورګرۍ لپاره ټاکئ؟

ګلان، د ښتې، باغونه، ځنګل، د ګودر غاړه، د طبیعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوع ګانې دي. د طبیعت فضا د انځورګرۍ له صفحې څخه ډېره لویه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړه کړو او د انځورګرۍ په پاڼه کې یې ځای کړو.

لومړی په خپل شــاوخوا کې یوه ښکلې منظره انتخاب کړئ، وروسته تصمیم ونیسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بیا افق او بیا غرونه انځور کړئ.

(۲ تصویر) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

په غور او دقت هغې ته وګورئ او بیا هر هغه شــی چې ډېر لوی وي هغه انځور کړئ او وروســته د هغه په شاوخوا کې نور شیان ورزیات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباســئ، ځکــه چې که کــوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکــړئ. د انځورولو په وخت کې په طبیعت کې تناسبات، لرېوالی، نږدېوالي او ریتم ته په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور ګرۍ کې وښایاست.

کله مو چې طرحه بشــپړه شــوه، نو بیا د طبیعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاســې کولی شئ په خپل انځــور کــې لــه طبیعي رنګونــو څخه کاروا‌خلــئ او یــا د خپــل احســاس د بیانولــو لپاره ذهني رنګونه د طبیعت په فضا کې وکاروئ او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشۍ کې د رنګونو ورته والی او همغږي وښیئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

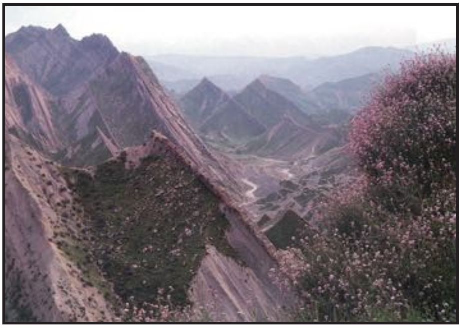

(٥ انځور) لومړی غرونه او بیا ونې انځور کړئ.

تمرين

له ټولګي څخه د باندې په خپله خوښه د منظرې په انځورولو پیل وکړئ.

۷ لوست

د جشنونو او ملي لوبو انځورګري

د ریښتیني ژوندانه کومې موضوع ګانې د انځورګرۍ لپاره ټاکئ؟
جشنونه او لوبې د انځورګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک یې په بېلا بېلو وختونو کې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځینې رسمونه او رواجونه خصوصي وي چې په یوې یا څو کورنیو پورې تړاو ولري، لکه: د واده مراسم او ځینې مراسم عمومي وي چې د هېواد هر وګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپلواکۍ جشن چې هر کال د زمري په ۲۸ نېټه لمانځل کېږي.

دا پــه افغانســتان کې ملي جشــن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کــې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان د هغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزاد شــو. په دې ورځ ولس مشــر او ولســي لوړ پوړي چارواکي د خلکو تر څنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشــنونو کې داســې لوبې سرته رســیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله، دا ورځــې د خلکــو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کیږي چې ځینې برخې یې نه هیرېدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشــن کې بېلا بېلې ســپورتي لوبې کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په آس، نیزه او د لرګي په موګي باندې چې تقریباً پنځلس ســانتي متره وي او په ځمکه کې ټک وهل کیږي. داسې ترسره کیږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر آس سپور د موګي پــه لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کیږي په همغه اندازه ډول وهونکی هم ډول تېز وهي تر څو نیزه باز موګي ته ورســیږي او د نیزې په ســر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کیږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین

۱- پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟

۲- هغه جشــن او میله چې ډېر مو خوښــیږي په هکله یې ســره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاســې خوښــه شــوي وي، انځور کړئ او ننداري ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.

۳- ستاســې په ښــار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کیږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.

٤- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې په خپلو کې سره خبرې وکړئ.

۸ لوست

له غونج شوو کاغذونو څخه د حجمونو جوړول

کوم باطل مواد د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطل مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي. د دې موادو له ډلې څخه يو هم باطل کاغذ دی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې يو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلابېلو رنګو د باطلو کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطل کاغذونه په دواړولاسونو ښه کلک کړئ چې ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړکړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیب په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) له غونج شویو کاغذونو څخه یوه جوړه شوي مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذونو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکی، مښوکه او سترګی یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذوڅخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې څوړند کړئ بیا یې د کوټې په چت را وځړوئ او که دا شکلونه کړکی ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

۹ لوست

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهيږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اســلام مقدس دين په عربســتان کې چې د وحي د نازلېدو ځای دی، را څرګند شو. وروسته په ډېره بيړه د ختيځ له خوا نه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو ســره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنګ او اسلامي هنر يې منځ ته راوړل.

مســلمانانو لومړی د دوو معاصرو او لويو تمدنونو د هنرمندانو د(بيزانس او اسلامي نـړۍ) لــه هنرونوڅخه د اســلام د ســپيڅلي ديــن د راڅرګنديدو پــه وخت کې د جوماتونــو د جوړولــو لپــاره ګټه او چته کړه. په نوو مســلمان شــوو هېوادونو کې د وخت په تيريدو ســره هنرمندانو هلې ځلې وکړې چې د اســلامي عقيدو د بيانولو مناســب کالبونه په خپلو هنري آثارو کې پيدا کړي. اســلامي اعتقــادات، لکه: د لوی خــدای ﷻ يووالــی، د مخلوق يووالی (هم غـږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلی

(۱ تصوير) د هرات په (ګذرګاه) کې د (خواجه عبــدالله انصاري) په قبر د بســم الله الرحمن الرحيم ليکنه چې کاشي شوې ده.

(۲ تصویر) لوی قاب د کوفي لیک له کتیبې سره، څلورمه هجري پېړۍ کې.

دی، په آسانۍ سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې یې وښیي. له همدې امله، هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د یوالي څرګندوی دي په بېلا بېلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح علیه‌السلام او حضرت بي بي مریمې د ژوندانه د بېلا بېلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلي خط او د لویو ښکلو جوماتونو په جوړولو سره یې په خپلو آثاروکې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا منځته راوړه چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالینې اوکتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۳ تصویر) د غور ولایت منار جام چې د (۱۲۰۳) او (۱۱۵۳) میلادي کلونو ترمنځ د اسلامي تزئیناتو اړوند.

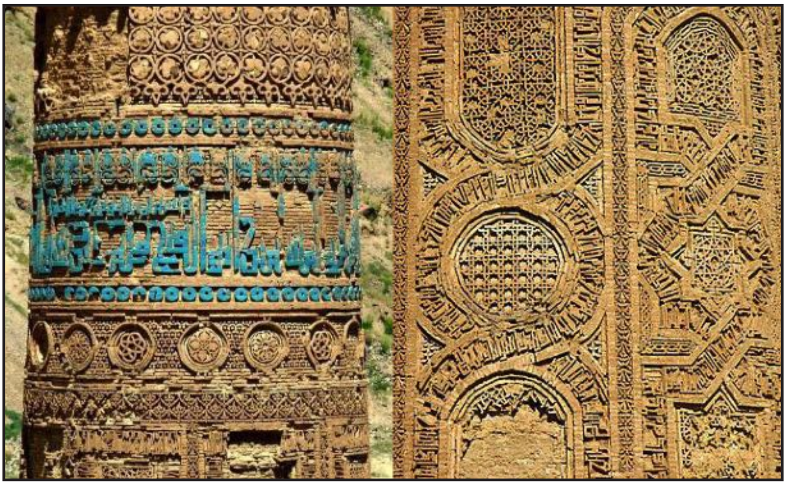

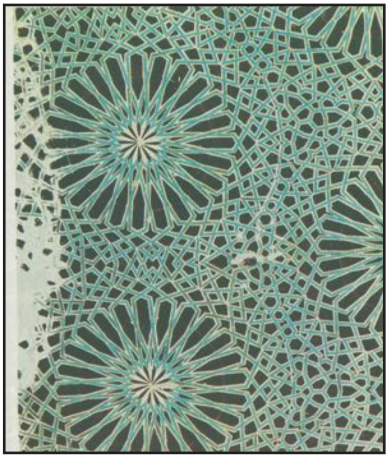

(٤ انځور) په اوومه پیړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

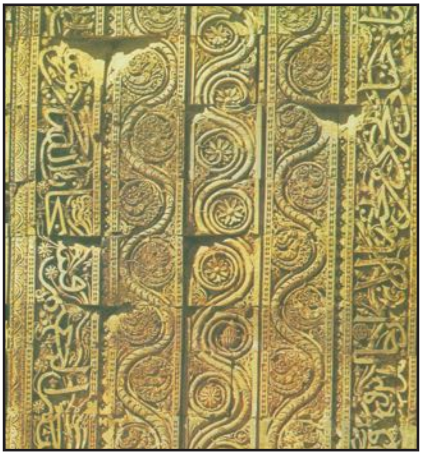

(٥ انځور) په اوومه هجري پیړۍ کې ډهلي ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

که څه هم په ننۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحیو کې غور، دقت او ظرافت ګڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وګړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانګړې ډیزاینونه یې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډیزاینونو برخه له هنر سره یو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شیبه په نظم، ښکلا، برابرۍ او همغږۍ کې ژوند وکړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظریفې او دقیقې په ښکلا پوښل شوې دي. په اسلامي لومړنیو پیړیو کې هنري ښکلا وې په هندسي طرحواو نقشونو، لکه: د وښو او بوټو په شکلونو (اشکال ګیاهي) او اسلامي ډیزاینونو سره منځته راغلي دي. وروسته یې په کاشي کاریو، سفالي او فلزي لوښو، د ټوکر په ټوټو، قالینو، میناتوری د الوتونکو، حیواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

(٦ انځور) په لسمه هجري پیړۍ کې په ایران کې (سجاده ایي)قالینچه

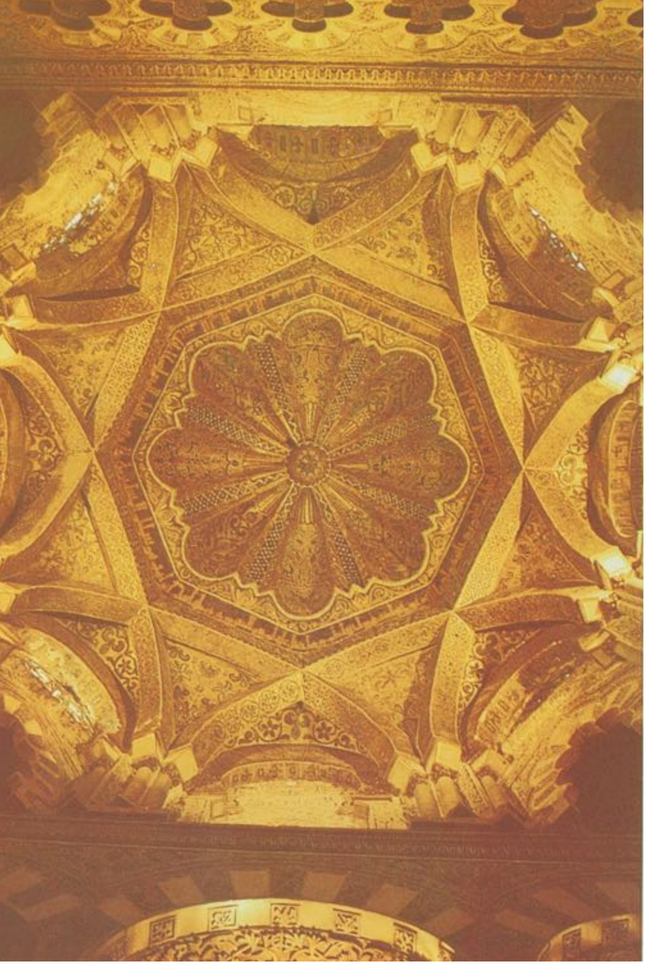

(۷ انځور) پــه څلورمه هجري پېړۍ کې په هســپانيه کې د (قرطبه) جامع جومات.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبيعت څخه تقليد پيل کړ او د شــکلونو په ســاده کولو کې يې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه چې د ليدونکي ذهن لــه واقعي نړۍ څخــه بېل او معنوي نــړۍ ته يې را وبولي، نو ځکه په قرآنکريم او جاى نمازونو باندې د انسان او حيوان تصويرونه نه انځوروي، په دې نمونو کــې هندســي پيچلي خطونه او رنګونه په اســلامي ډيزاينونو کې د سترګو د حرکت سبب کېږي چې د ليدونکي ذهن په يوه نقطه کې نه دربږي دا ريتميک حرکت د نقشــونو په طراحۍ کې د رياضي په شــان پــه نظم ليدل کېږي، تعــادل او همغږي چې په نيول شوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې ســربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغــږي را منځته کــوي. د مســلمانو هنرمندانو له نظره دا همغږي، د نړۍ د يووالي څرګندونه کوي.

تمرين

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږيږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې موليدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هکله يې څه وليکئ.

۳- کومې هنرې ځانګې پېژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دوديزه ښه لري؟

۱۰ لوست

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول

د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهيږئ؟

(۱ تصوير) په راولپنډی کې د (معي الدين .... د مقبري کاشي کاري.

(۲ تصوير) طرحه د کاغذ په مخ پلي شوي ده.

د قالينې او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ (شفاف کاغذ) کې يې کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه دا ده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کيږدئ او بيا د ترس کاغذ ورباندې سربيره داسې ټينګ کړئ چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه دا ده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکاږئ او وروسته يې جزييات رسامي کړئ. کله موچې ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلاکړئ. اصلي طراحي لرې کړئ او د ترس کاغذ په بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ چې د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنډ کاغذ يا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشي د ميز پر تختې د سکاشتيپ په وسيله يې څلور واړه څنډې ونښلوئ.

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ یې داسې ونښلوئ چې کونجونه یې سره برابر وي چې کلک شي. یو وار بیا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ چې ډیزاین له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولیږدوي.
ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذ څخه جلا کړئ او وگورئ چې ډیزاین په بشپړه توگه ډبل کاغذ ته انتقال شوی دی او کنه؟

(۵انځور) یوه‌بله‌مرحله.

که ستاسې ډیزاین بشپړ و، نو په هغه صورت کې د رنگه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له آبي رنگونو څخه یو ډېر تیاره رنگ جوړکړئ، هغه ځایونه چې تیاره معلومېږي، رنگه کړئ، بیا له روښانه رنگونو څخه رنگونه جوړ کړئ او په خپلو ځایونو کې یې وکاروئ چې رنگول بشپړ شي. وروسته کاغذ له مېز، یا د نقاشۍ له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شیشه یې قاب کې کېږدئ.

(٤ انځور) اخري مرحله.

تمرین

له یوه اسلامي ډیزاین څخه یوه ښکلې کاپي جوړه کړئ.

۱۱ لوست

د لیک د ښکلا له هنر سره آشنایي

«من کَتَبَ بِسْمِ اللهِ الرّحْمنِ الرَّحِیْمِ مُجَـوَّدَةً تَعظِیماً لِلّهِ غَـفَرَاللهُ لَهُ.

څـوک چـې د الله د درناوي پـه خاطر بسم الله الرحمن الرحیم په ښکلي خط ولیکي، الله تعالی به هغه وبښي.

د ښـکلي لیکل هنر د اسـلامي لومړیو پیړیو لومړنۍ پدیده ده چې د اسلام د سـپیڅلي دین له خپریدو څخه وروسـته یې په مکه معظمه کې پراختیا او پر مختیا وموند له. د سواد زده کړه پیل شوه او قرآن کریمونه د لومړي ځل لپاره

(۱ انځور) د یاقوت المستعصمی امضاء)

په ((کوفي خط)) وليکل شــول. اســلامي حســن خط د قرآنکريم او نبوي احاديثو د ليکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته يې ډېر ارزښت درلود.
د هغو ی د هڅو په نتيجه کې يې د الهي کلام لپاره يو په زړه پورې هنر چې د ښــکلا ارزښت يې درلود، مينځ ته راوړ. د حضرت محمد ﷺ له وفات څخه وروسته قرآنکريم د حضرت عمر رضي الله عنه په مشوره د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه په وخت کې د زيد بن ثابت رضي الله عنه په واســطه را ټول شــو او د حضرت عثمان رضي الله عنه په وخت کې په واحد مصحف کې تکثير شو.
د قرآنکريم په ليکلو ســربېره د قرآني آياتونو، حديثونو، دوعاګانو او مبارکو نومونــو ببلا بېلې ليکنې پــه ودانيو، په ځانګړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، ســفالي لوښــو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه يا ليکنې په اســلامي هنر کې له هندســي ډيزاينونو ســره د ښکلا لپاره کارول کيدل.

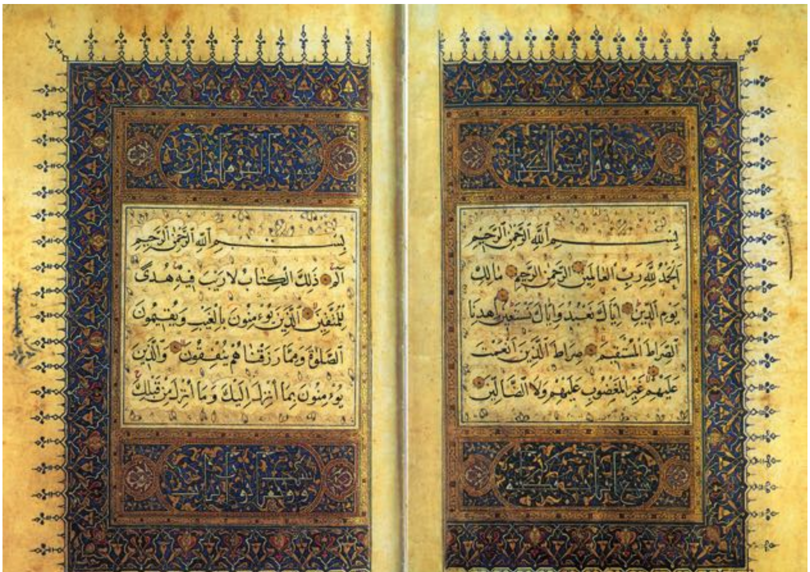

(۲ انځور) د نهمې هجرى پېړۍ په دويمه نيمايي کې د قرآنکريم د دوو لومړنيو صفحويه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط ليکل شوى دى.

په درېمه هجري پېړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پورې ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کېږي.
ابن مقله د نسخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راووړ. وروسته نور نوي لیکونه، لکه: ریحان او محقق د قرآنکریم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د توقیع خط چې قاضیانو به د اسنادو په لیکلو کې ترې کار اخیست د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونو د عنوانونو د لیکلو لپاره چې د ولایتونو حاکمانو په دې خط لیکنې کولې رامنځته شول. د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تګ سره په اسلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېرې ښکلې بڼه سرته رسیدې.
هنرمندانو د پاڼو، لیکنو، ښکلا، د قرآنکریم د لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای د علامې او د کتابونود ټوکونو په جوړیدنه کې مرسته کوله.
تر ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورسول، لکه: د ابن بواب چې د نسخ خط قانونمندي یې مشخصه کړه، یاقوت مستعصمي چې بېل بیل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل او احمد نیریزي چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې ساری نه درلود. اتمه هجري پېړۍ د خط د ښکلا یوه ډېره ښه دوره وه. د خط پر ښکلا سربېره د دې پېړۍ هنرمندانو نوي لیکونه، لکه: د

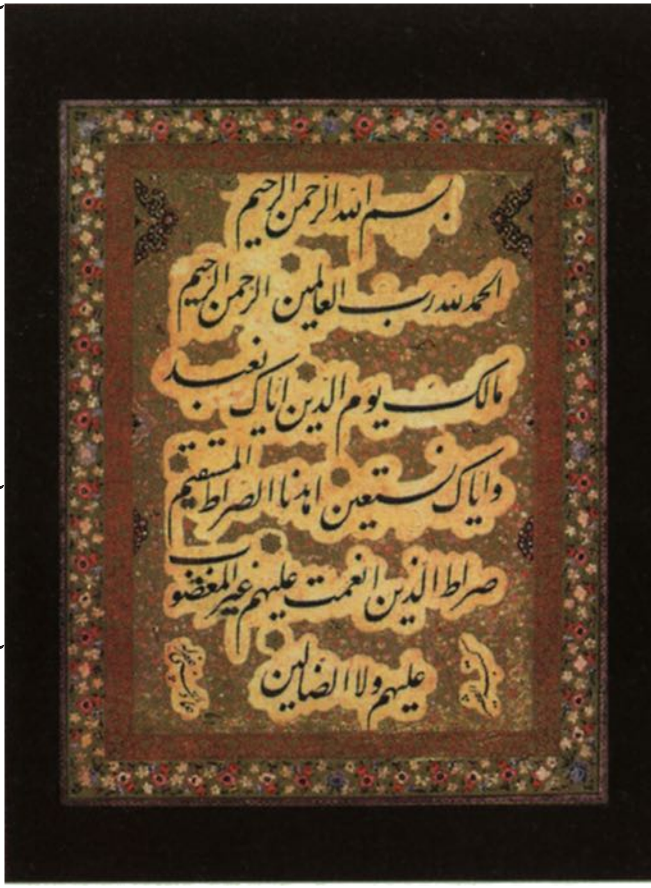

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عماد حسیني هراتي لیکنه.

(تعليــق) (خط چې د توقيــع او رقاع خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلی دی د (نســتعليق) خط چې د (نســخ او د تعليق له خطونو څخه جوړ شــوی دی). او د شکست خط يې وکاراوه . د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستنی پړاو دی. په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکنې کړې دي، لکه: (مير علي هروي) او (ميرعماد (حسـيني)

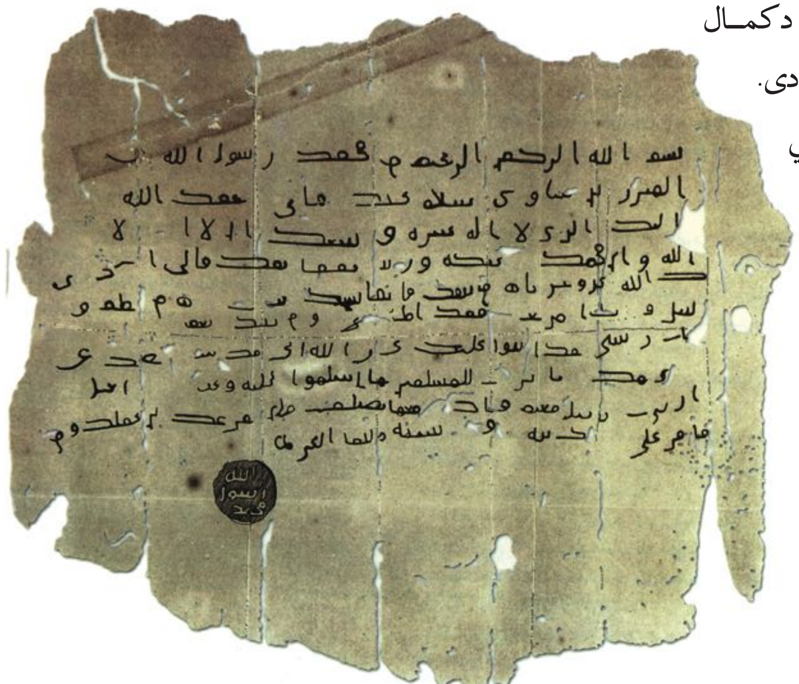

(٤ انځور)

هــروي چــې ليــک يــې د کمــال لوړې درجې ته رســولی دی. هنرمندانو بېل بېل اسلامي خطونــه پــه ديوالونــو، ودانيــو، دروازو، د منبرونو پــه ديوالونو، د قرآنکريــم پــه رحلونو پــه ډول ډول لوښــو او ټوکرانــو بانــدې کارولي دي.

تمرين

١- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلي دي؟

٢ - د نامتو جوماتونو دروازې او د خلکو کورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له کومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواکې وينئ، کوم اسلامي ښکلی ليک په کې کارول شوی دی؟

٤- ستاسې په ښار او يا کلي کې نامتو خطاط شته؟ په هکله يې معلومات وړاندې کړئ.

۱۲ لوست

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول

غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې یې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آیتونه په ښکلې بڼه لیکلي دي. د بسم الرحمن الرحیم څو نمونې مو په کتابونو، د ټلویزیون په صفحه او د جوماتونو پر دېوالونو لیدلي دي؟

د نیمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله یو ښکلی تصویر پیدا کړئ او د بسم الله د کاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) را واخلئ او د بسم الله په سر یې داسې ونښلوئ چې ونه ښوریږي. هېر مو نه شي چې د بسم الله د لیکلو په وخت کې باید اودس وکړئ. د بسم الله لیکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د مېز پر تخته باندې په سکاشټیپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوریږي او بل دا چې کاغذ د آبي رنګونو د استعمالولو په وخت کې پړسیږي له وچیدو وروسته به رنګونه بیا خپل اصلي حالت ته راوګرځي. د رنګه کولو لپاره لومړی ډېره تیاره سیاهي انتخاب کړئ.

برس په اوبو لوند کړئ او د آبي رنګونو په رنګ یې ککړ کړئ، وروسته، مویک د رسامۍ په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي شیشه یې لوښو او یا د آبي رنګونو د قوطۍ په سرپوښ ومښئ چې رنګ او اوبه ښه سره ګډ او ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په برس پورې نښلي د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ چې ټینګوالی یې د کارولو وړ شي.

ستاسې تیار شوی رنګ د برس قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطۍ په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډکه کړه، بل رنګ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنګ وچ شو، نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت کې خپل برس په اوبو کې ووهئ، چې پخوانی رنګ په بشپړه توګه پاك شي. رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، چې د کاغذ پر مخ مو لیك بشپړ شي.

د کار تر بشپړیدو او وچیدو وروسته یې د مېز او یا د رسامۍ له تختې څخه جلا کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې په پخپله کوټه کې وځړوئ.

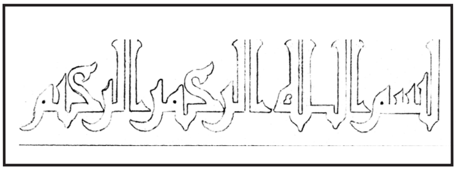

تمرین

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

۱۳ لوست

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي.

کومې اسلامي ودانۍ پېژنئ؟

حضرت محمد رسول الله ﷺ د معراج د شپې په هکله وايي: **((ثُمَّ أُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ فاِذا فِيْها جَنابِذُ اللُّؤلُؤ...**[۱])) ژباړه: او بيا جنت ته ور داخل کړل شوم، چې هلته مې يوه ډېره لويه گنبده چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه، وليدله. دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده.

د مغرب له مراکش څخه د ترکې تر اناضول، او د البرز له غرونو څخه د ايران تر مازندان، او د هندوکش، کوه بابا او سپين غر په لمنو، او همدارنگه په هرات، غور او بلخ کې داسې ښارونه او کلي شته. چې د معمارۍ له نظره سره ورته والی لري او د طبيعي چاپېريال له ښکلاوو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ د همغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپېريال د همغږۍ سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو ښکلاوې هم سره ورته والی لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

(۱ انځور) د صفويانو په دوره کې په اصفهان کې يو لوی اوښکلی جومات چې له لرې ليدل کېږي.

(۱ انځور)

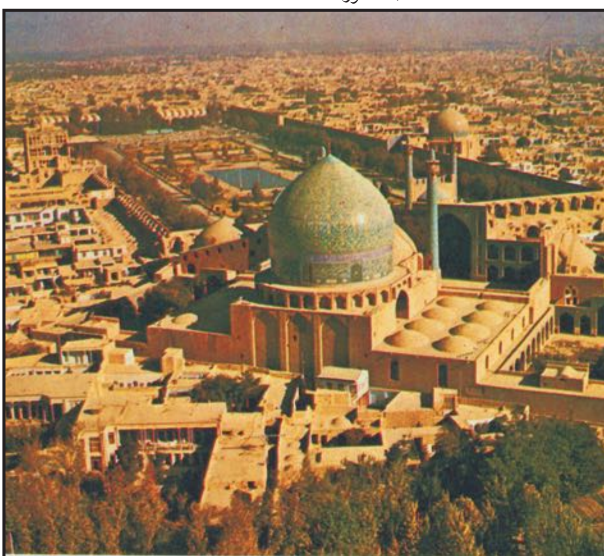

۱– متفق عليه.

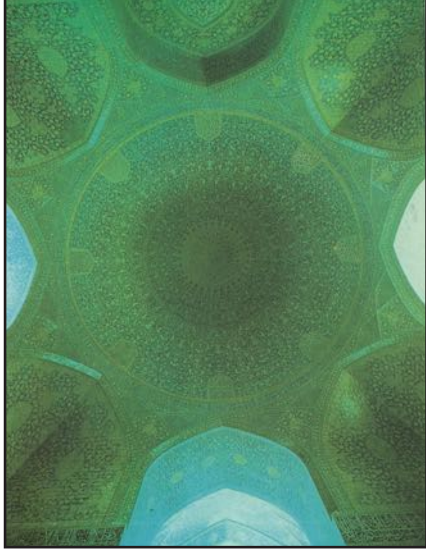

(۲ انځور)

(۳ انځور) د ترکیې د استا نبول په جومات کې لویه مرکزي گنبده

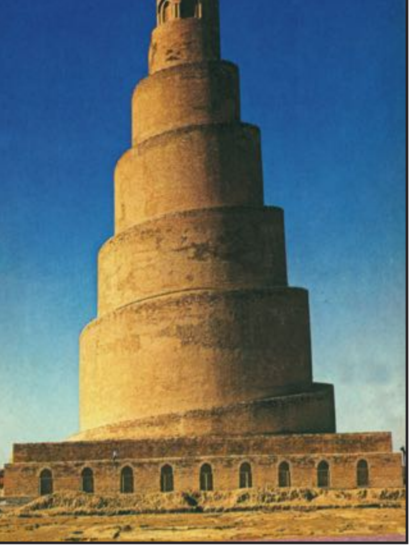

(٤ انځـور) د دریمــې هجـري پېړۍ په ســر کې د اســلامي نړۍ د عراق د ســا مزا لوی جومات چې منارې یې پنځوس متره لوړوالی لري.

د ودانۍ ټینګښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواوو څخه یو شان نسبت هغه محور ته چې په منځنۍ برخه کې دی، لکه: د یو ې گنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره یوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتیا او تعادل وربښي.

اسلامي ښار جوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کیدې چې له طبیعي عواملو څخه ډېر زیات کار واخیستل شي.د مثال په توگه، په ښاري اسلامي معمارۍ او ودانیو کې له نور او رڼا څخه گټه اخیستنه داسې وه چې له یوې خوایې انسان د پاک خدای په فکر کې اچاوه او له بلې خوا د طبیعي روښنایۍ وسیله او د ودانۍ د تودوخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو وېشل کېږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې قبرونه او ....

۲- د نورو ودانیو معماري، لکه: کور، ماڼۍ، باغونه، کاروان سرایونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډېرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې لوی خدایﷻ ته د سجدې او عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي

تناسب له لیکلوڅخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده، سربېره پر هغې جزئیات او ښکلاوې یې هم یو شان دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړ شي، نو په هغې باندې ګنبده جوړېږي. ګنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطونو څخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوې دي.

پر جوماتونو سربېره په زیارتونو هم د ګنبدونو جوړولو رواج درلود. په زیارتونو او جوماتونو کې منارې جوړېدې چې د منارو منځ به مارپېچې و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کېدل او اذان به یې کاوه چې ټولو خلکو به هغه اورېده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده. په لومړي سر کې منارې د مکعب په شکل جوړېدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې د ګنبدې له ښکلاوو څخه رامنځته کېدې. د جومات په دننه کې فضا داسې طراحي کېدله چې د لوی خدای ﷻ عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغېزه وکړي. د ګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه، نقشونه او ښکلاوې د دېوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړې ارزښت لري.

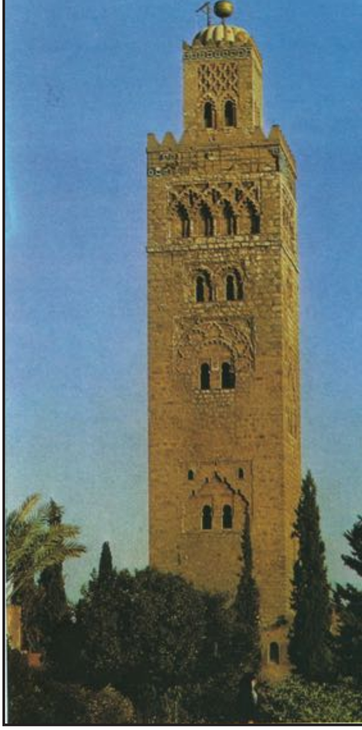

(٥ تصویـر)پـه مراکـش کـې دکتوبیـه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

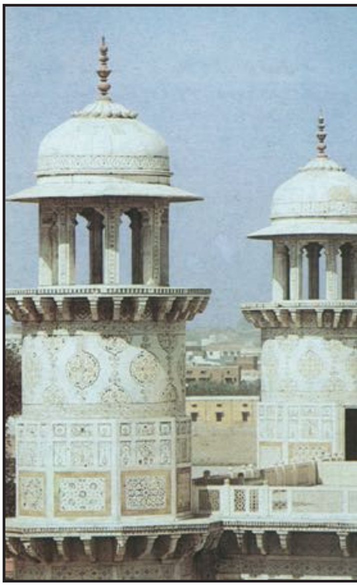

(٦ انځـور) د هنـد پـه آګـرا کې د (اعتمادولـه) د قبرمنارې چې په ١٥ هـ ش پېړۍ کې جوړې شوې دي.

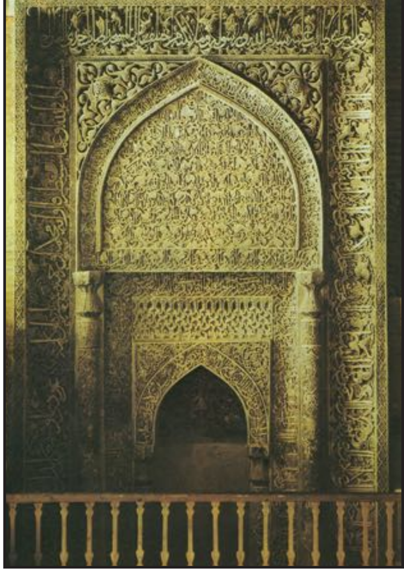

(۷ انځـور) د اصفهان د جامع جومات محراب په
۷۱۰ هـ ق کال کې.

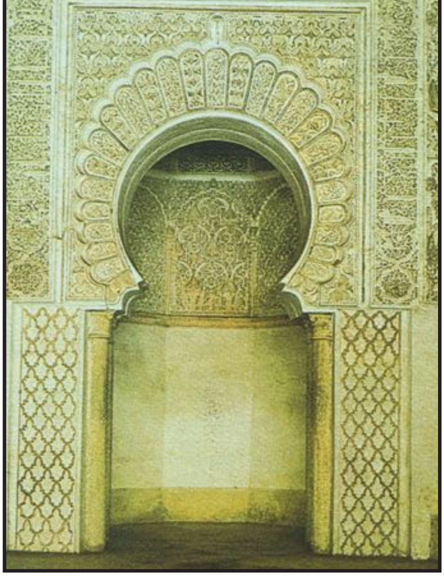

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسـف مدرسـی
محراب په لسمه پیړی کې.

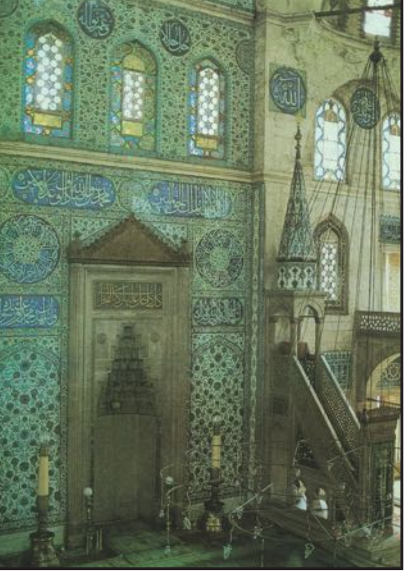

(۱۹ نځـور) د ترکیې په اسـتانبول کې د (سـوکولو)
جومات محراب او منبر په لسمه هجري پیړی کې.

(۱۰ نځـور)د مصر په قاهـره کې د (مؤید) د
جومات منبر.

محراب د قبلې لوری ښایي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ دریږي. له دې امله، په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلاوې ورکوي.

په ډیرو جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چې د وغظ په وخت کې ولیدل شي او غږ یې واورېدل شي. د وخت په تېرېدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادونو کې یې رواج وموند.

د منبرونو په طراحی او ښکلا کې ډېر توپیرونه لیدل، کیدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معماری بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره یې ډېر ژور اوګډ پیوند درلود. دا جوماتونه په هسپانیه کې د قرطبه جومات، په ایران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له یو او بل سره په اړیکه کې جوړشوي دي.

تمرين

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوی جوماتونه شته؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

۱۴ لوست

له اسلامي سبک څخه په استفادې پل جوړول

تر اوسه مو کوم لرغونی پل لیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تېریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرگی د اوبو په سر کېږدو، د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زیات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تېریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معمارۍ یوه په زړه پورې نمونه ده. د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوې ده چې له سلگونو کلونو وروسته هم جوړ پاتې شي.

ستاسې په چاپېریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوې برخې

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

کې موجود دي، هغې ته په ځیر او دقت ســره وګورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی په یو پنډه یا مقوا کاغذ باندې انځور کړئ. وروســته د انځور اضافي برخې بیاتي کړئ چې د پُل یو دېوال جوړشي. جوړشوی دیوال په بل پنډه کاغذ کېږدئ او شــاوخوا یې په پنسـل خطونه وباســئ او خطونه په غور سره د بیاتي په واســطه بیاتي کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شــي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دېوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیســئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتي کړئ. د پُل یو سـر پوښ په دیوالونو باندې په سریښــو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاســي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شــوی پُل په ډبل مقوایي کاغذ ونښــلوئ او د خپلې خوښې په رنګونو یې رنګ کــړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښــکلا ورکــړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښــاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندینۍ برخه د اوبو په رنګ رنګ کړئ.

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین

له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

۱۵ لوست

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

(۱ انځور) د ښکلي بسم الله الرحمن الرحيم تذهيب

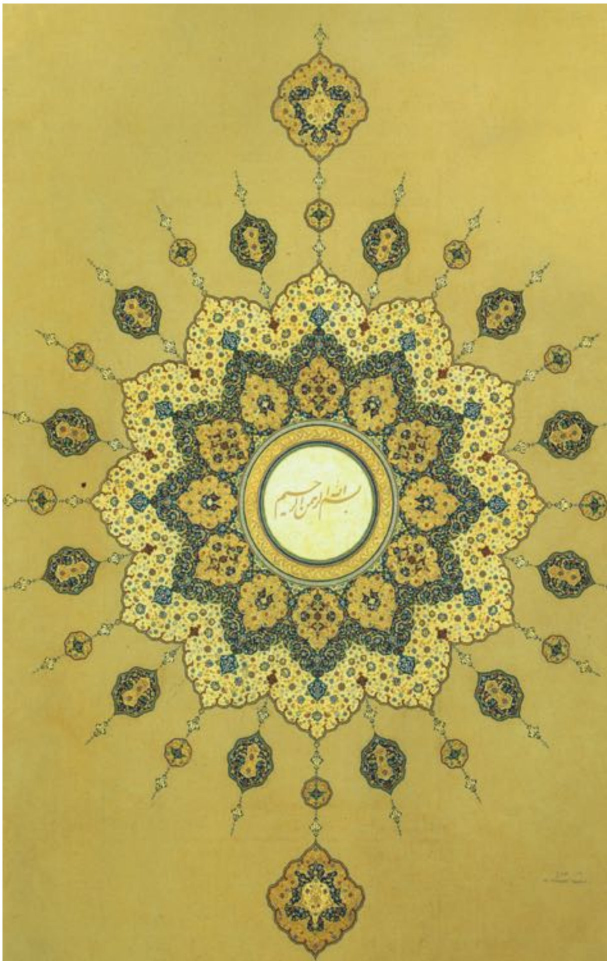

حضرت رسول الله ﷺ فرمايلي دي:
((إِنَّ اللهَ كَتَبَ اُلْإِحْسَانَ عَلَىَ كُلِّ شَىْءٍ)) بې له شکه الله جل جلاله ښيګڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړې ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شيانو د ښکلاوو د رامنځته کولو يوه طريقه ده. هر شی هم څرګند او هم پټه بڼه لري چې مسلمان هنرمند بايد د هغې په هکله دقيق فکر وکړي. له ډېرو ښو تناسبونو څخه په طراحی د ظرافت په جوړېدو کې ګټه واخلئ او د هر شي په جوړېدو کې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند کړئ.

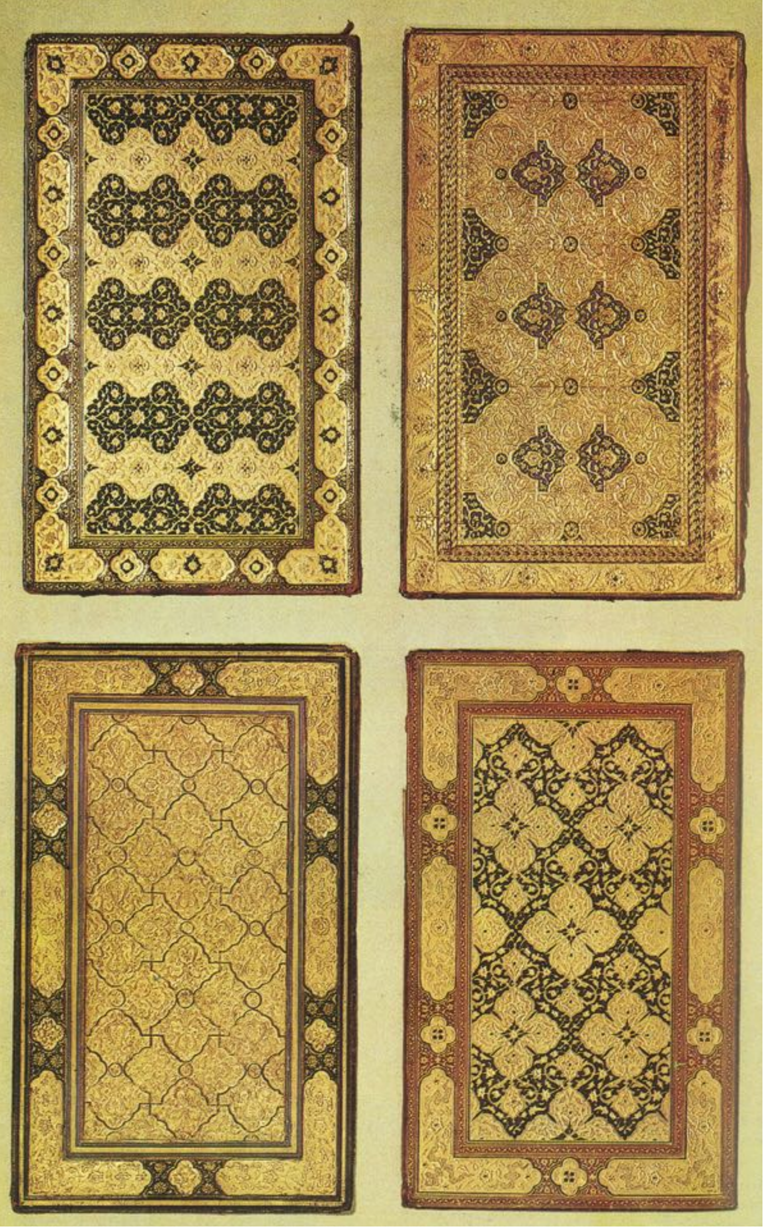

(٤ انځور) په دولسمه هجري پېړۍ کې په هندکې د څرمنې څلور ټوټې چې په طلايي نقشونو ښکلي کړل شوي دي (د جيوتانا)

په اسلامي هنر کې دوه مهم صفتونه ښکلا او ګټه د وسيلو او ډول ډول هنري آثارو د شيانو د بيانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې يووالى څرګندېږي چې له جغرافيايي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظريفو لوښو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زر يې نړيوال شهرت وموند.

په دې آثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوې دي چې په لومړيو وختو کې د قرآنکريم د آيتونو لپاره کاريدې او د وخت په تېريدو د تذهيب په نوم ياد شو چې په کاشي کاريو او قالين اوبدلو کې ترې ګټه واخيستل شوه او د شيانو د سطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کيندنه، شبکه کاري، د تيږو په تراشلو، په تيره خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخيستل شوې ده.

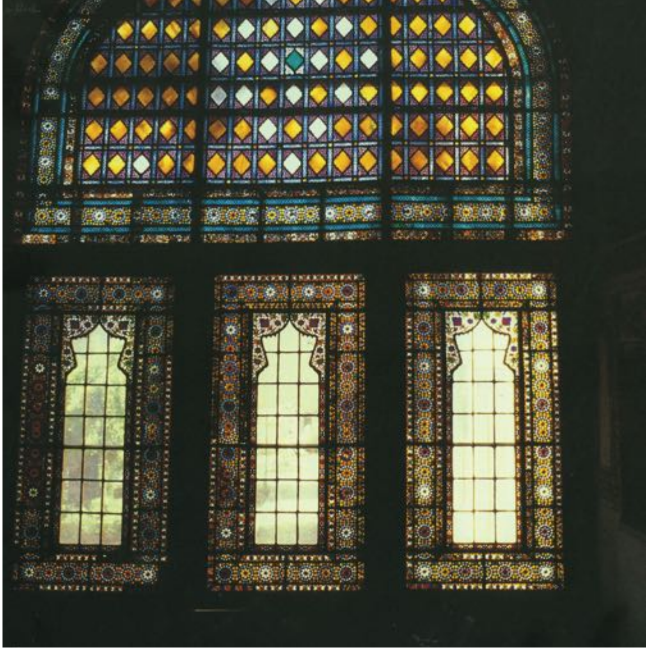

(۳ انځور)شبکه کاري شوې کړکۍ په اصفهان کې

ټولې ســطحې دوې برخې لــري چې یو یې حاشــیه او بله یې متن دی. هره یوه سطحه په بېلو بېلو ډیزاینونو، لیکنو، ښــکلي لیک او یا د حســن خط او انځورګرۍ په ترکیبي بڼه جوړه شوې دي.

مرکزي ډیزاینونه د دایرې په شــکل طراحي کېږي چې په ښکلیو انځورونو جوړېږي، او د اصلي ســطحې د هــرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ډیزاین د (شمشه)

یــا (نارنــج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخــه یې څنډه یا (ګوښــه) بولــي. کله کله څنډه یا شمشــه په نورو ښکلیو ډیزاینونو ډکېږي او کله کله متن پــه یوه تکراري انځورباندې پوښــل کېږي او حاشیې ته په بل ډیزاین ښکلا ورکوي.

د لوښــو پــه طراحۍ کې د لوښــو د بېلو بېلو برخو لپــاره ځانګړي ډیزاینونه کارول کېږي. ختېین خاورین لوښــي پــه بېلو بېلــو ډولونو جوړېــږي چې د هرې برخې د ښــکلا لپاره یې بېل بېل ډیزاینونه طراحي کېږي. د لوښي د هــرې برخې او د ټولو لوښــو د ډیزاینونو او خطونو تر منځ یووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

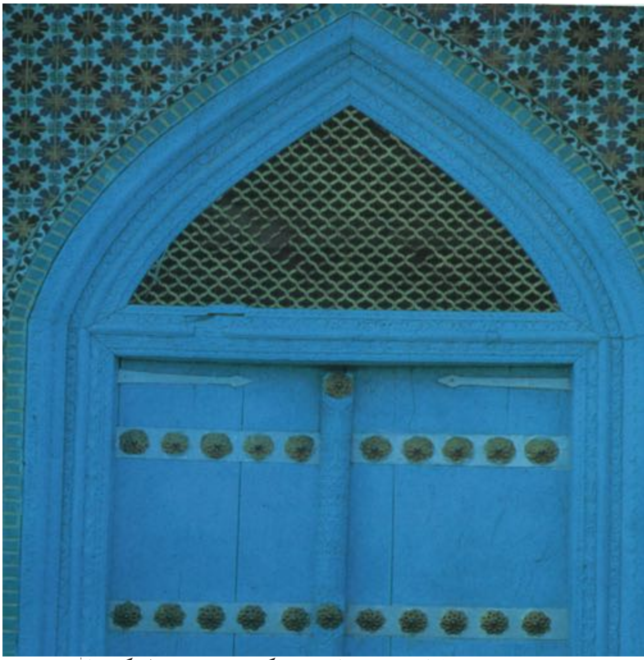

(٤ انځور) په مزار شریف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

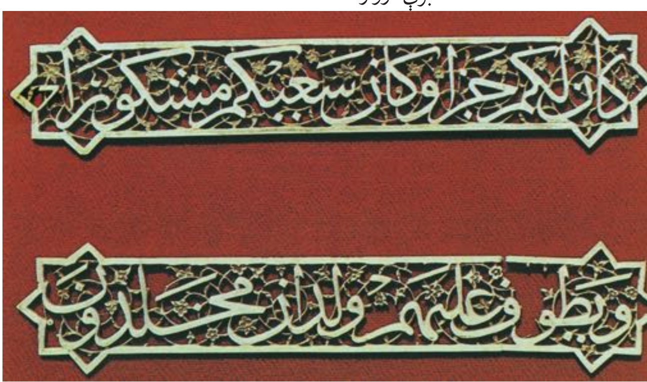

(۵ انځور) د ایران په ارد بیل کې د (شاه اسمعیل د قبر لیکنې)

په هغو آثارو کې چې ډیزاینونه د حجم په دېوالونو انځورېږي، د لوښــي دځپ، مخ او څنډو اړیکه زیات مهارت ته اړتیا لري.

پــه هغو آثارو کې چې رنــګ کارول کېږي، لکه: ټوکــر اوبدل، قالینې او بدل، کاشــي کاري او .... هنرمند باید د رنګ ترکیب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابي پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پېړۍ.

(۷ انځور) په لسمه پېړۍ کې د ترکیې په استانبول کې په یوه تبرلیکنې.

(۸ تصویر) په ۱۳۰۰ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې قالینه.

تمرین

۱- داسلامي هنري آثارو مهمې ځانګړتیاوې په ګوته کړئ؟

۲- په اسلامي هنرونو کې وحدت او یووالی څه دلیل لري؟

۳- ستاسې په چاپېریال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

۱۶ لوست

له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول

تراوسه مو د قلمدانۍ د جوړېدو تجربه کړې ده؟

لــه خټــو څخه د قلمدانۍ د جوړېدو لپاره د خټــو د لولو (فتیلوي) له روش څخه باید ګټه واخلو. په دې روش کې باید خټه په لاسونو لوله شي.

(۱ انځور) د لوښي لاندنۍ برخه اول لولی جوړ کړئ.)

د کار پیل: د لوښي د تلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانۍ تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړې کړئ. وروسته دخټو لولې د یوه سانتي متر په قطر د قلمدانۍ د تلي په اندازه جوړې کړئ لومړنۍ لوله د قلمدانۍ له تلي سره ونښلوئ او بیا د هغې په سر نورې لولې په ډېر غور او دقت سره ونښلوئ چې د قلم د نیمايي په اندازه جوړ شي او بڼه يې بشپړه شي. د دې لپاره چې لولې له یو بل سره ونښلي لولې د لاندینۍ برخې په لورې وتراشئ او کولی شو چې خپلې گوتې په اوبو لندې کړئ او وروسته لولو ته فشار ورکړئ، چې یو له بل سره کلکې ونښلي. د کار په وروستي پړاو کې هغه باید ښویې شي چې د لولو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي، نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنگ کړئ.

(۱ انځور) لمړنۍ بوړکي په سطح نښلول شوی دی.

(۲ انځور نور بوړکي په سطحه ونښلوئ ترڅو قلمدانۍ جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنگه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې ختې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړئ او بیل بېل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

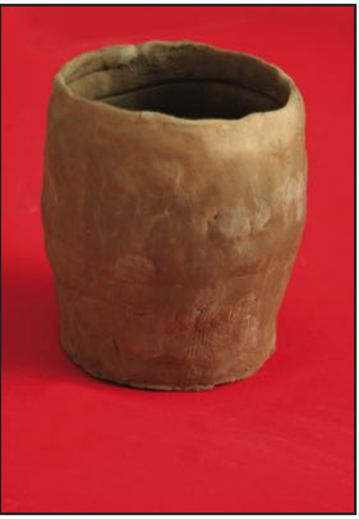
(٦ انځور)د قلمدانۍ باندنۍ برخه ښویه کړئ.

تمرین

د لولو له طریقې څخه په کار اخیستنه یوه ښکلې قلمداني جوړه کړئ او بیا په ښکليو ډیزاینونو او رنگونو ښکلا ورکړئ.

۱۷ لوست

له میناتورۍ سره اشنايي

ولې اسلامي میناتوري نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورګري د طبیعي علومو د کتابونو تصویري کول وو. له هغې وروسته، ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانګړې ډول د سترو شاعرانو د شعرونو دیوانونه او د داستانونو ځینې صحنې انځوریزې شوې. غربي محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو د کتابونو په انځورولو کې د ښو پیرېو په اوږدوکې ډېر پرمختګ وکړ. دوی د بېلو بېلو رنګونو، تصویرونه، مارپیچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیوته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

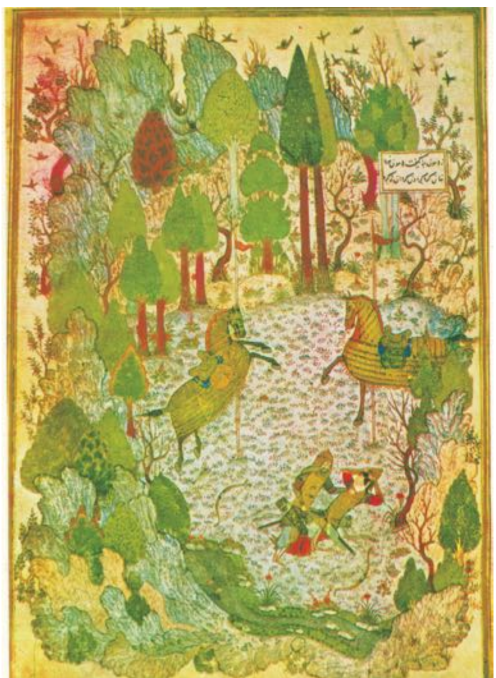

(۱ انځور) د منابع الحیوان ابن بختیشوع د کتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمري پېړۍ کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځور) دجواجوی کرماني دیوان: د هما او همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

هغو انځورګرانو چې شعرونه يې انځورول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانګړې پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورګرانو هم له ښکلا او رنګونو څخه په ګټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوع ګانو سره يې ډېره لګوله. له دې امله ميناتوري يو ډول خيالي (ذهني) انځورګري ده.

په ميناتورۍ کې د طبيعت پيروي نه کيږي، بلکې د شکلو په ساده کولو، د رنګونو په بدلون، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوع ګانو تصويرونه کارېږي. په دې آثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده. ډېر ځليدونکي رنګونه، بې له حجمه شکلونه، زيات ظرافت او ښکلا، ګلونه او بوټي په تازه ګۍ کې تصوير شوي دي. فضا يې ژوره ښودل شوې ده.په تصوير کې هېڅ سيورى نه ليدل کېږي.

ډېرو انځورګرانو د اسلامي ميناتورۍ د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله سترې ونډې سرته رسولي دي او ځينو نورو تر هغې هم سترې دندې تر سره کړي دي چې د دوى له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيستنه، لکه:(جنيد السلطان) (کمال الدين بهزاد) او سلطان محمد چې د دوى د آثارو نمونې په دى درس کې وينئ.

(۳- انځور) (هارون الرشيد) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ ..ق.

(٤ انځور)

(٥ انځور)

تمرين

۱- کومې موضوع ګانې په دې انځورګريو کې وينئ؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلوکې سره وغږيږئ.

۲- په دې تصويرونو کې کوم شکلونه او رنګونه وينئ؟ د انځورګرۍ په هنر کې شکلونو او رنګونو ته پاملرنه وکړئ اوپه هکله يې په خپلو کې سره وغږيږئ.

۳- د (جشن اوکوچني اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او مارپېچي حرکتونه پيدا کړئ.

۱۸ لوست

د قرآنکریم د رحېل جوړول

تراوسه مو د قرآنکریم د رحېل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای ﷻ کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي چې د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کیښودل شي. د قرآنکریم رحل له دوو لرګیو څخه جوړېږي چې یو په بل کې اوبدل کېږي چې په اسانۍ سره خلاص او تړل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحېل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته، د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې یوه

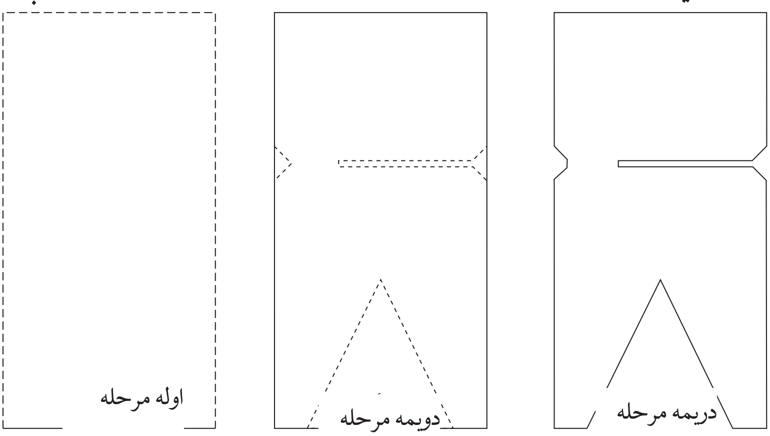

يې د (قرآنکريم د کېښودلو) او بله يې د (پښو) برخه ده لکه: څنګه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تيرې چړې او يا بياتۍ په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطيل عرض تر پايه پورې بياتي نه کړئ چې له کوچنۍ برخې څخه لويې برخې جلا نه شي. وروسته د پښو يا لاندينۍ برخه کې يې يو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بياتي کړئ چې د رحېل پښې محکمې او ښکلې شي. د دې مرحلې له ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بياتي شوي ځای څخه يو په بل کې ننباسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحېل ښکلا پيدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او يا په نورو دعاګانو او اسلامي ډيزاينونو ښکلا ورکړئ. دا ډيزاينونه د مقوا کاغذ او رحېل په باندېنيو ديوالونو باندې په تور او سپين ډول او يا رنګه انځور کړئ. د دې کار لپاره د رحېل د باندېنيو ديوالونو په لويو او کوچنيو برخو ښکلې ډيزاينونه انځور کړئ، ترڅو د رحېل دواړو باندېنيو برخو ته ښکلا وروبښي وروسته بيا په خپل رحېل کې قرآنکريم کېږدئ او تلاوت يې وکړئ.

تمرين:

۱- تراوسه مو د قرآنکريم څو ډوله رحېلونه ليدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟ آيا د رحېل په ديوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلاوې څه ډول دي؟

۲- د رحېلو د ديوالونو ديو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا کاغذ څخه يو رحېل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا يې ديوالونه ډيزاين کاري کړئ او د خپلې خوښې په طريقه يې ديوالونو سره ونښلوئ.

۱۹ لوست

له افغاني هنرمندانو سره آشنا کېدل

په افغاني هنرمندانو کې کوم کسان پېژنئ؟
هر یو د هنر په کومو څانګو کې فعالیت کوي؟

استاد محمد سعید مشعل

حاجي محمد سعید (مشعل) د محمود (غوري) زوی په ۱۲۹۵هـ .ش کال کې د غور ولایت د (تیوره) په کلي کې وزیږید.

استاد مشعل په یوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختونو کې یې هنري کارونو ته پام ور واوښت. هڅه یې وکړه چې د استاد کمال‌الدین بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

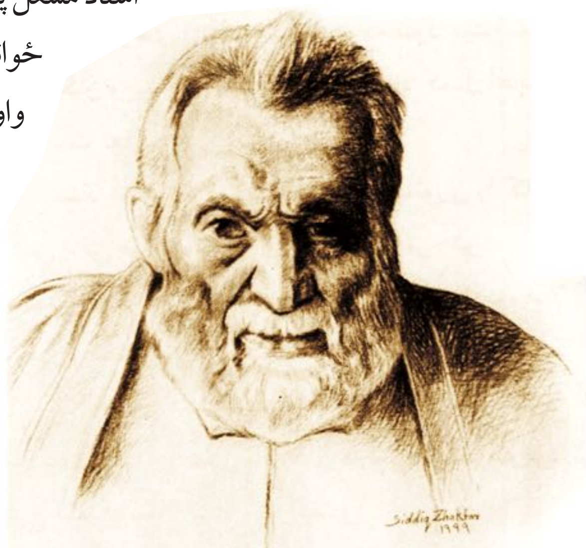

استاد پر میناتورۍ پرته د حاشیو په ښکلا (تذهیب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی. استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ ځکه چې ده ځانګړي لاره او روش درلود او د استاد کمال الدین بهزاد د مکتب په پیروانو کې حسابیږي. استاد ډېرو

شاگردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړي ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي. استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نېټه له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې آثار د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په ملي گالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پوپلزی

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نېټه د کابل په چهاردهي کې وزيږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې د نوښتکاريو، نقاشۍ او انځورگرۍ له امله د گران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود. همدارنگه، د استاد وکيلي د تابلوگانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پديدې ترسترگو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطۍ د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

تمرين

تاسې په خپلو ولايتونو کې هنرمندان پېژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

۲۰ لوست

له افغاني هنرونو سره آشنا کيدل

د قالينې استر ته څېر شئ چې د هغې تار او پود د گنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟ دقالينې پر مخ څه شی وينئ؟ د قالينې رنگين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې گنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينې کښينئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړۍ ځانگې په افغانستان کې زرگونه کلونه لرغونتيا لري.

کـه څـه هم د هنري آثار و توليد د انســانانو د اړتيا وو دليرې کولو ســر چينه ده، دقيقــه طراحــي، د ښلو ښلــو ډيزاينونــو کارول، د دې هېــواد د هنرمندانو د ښلا

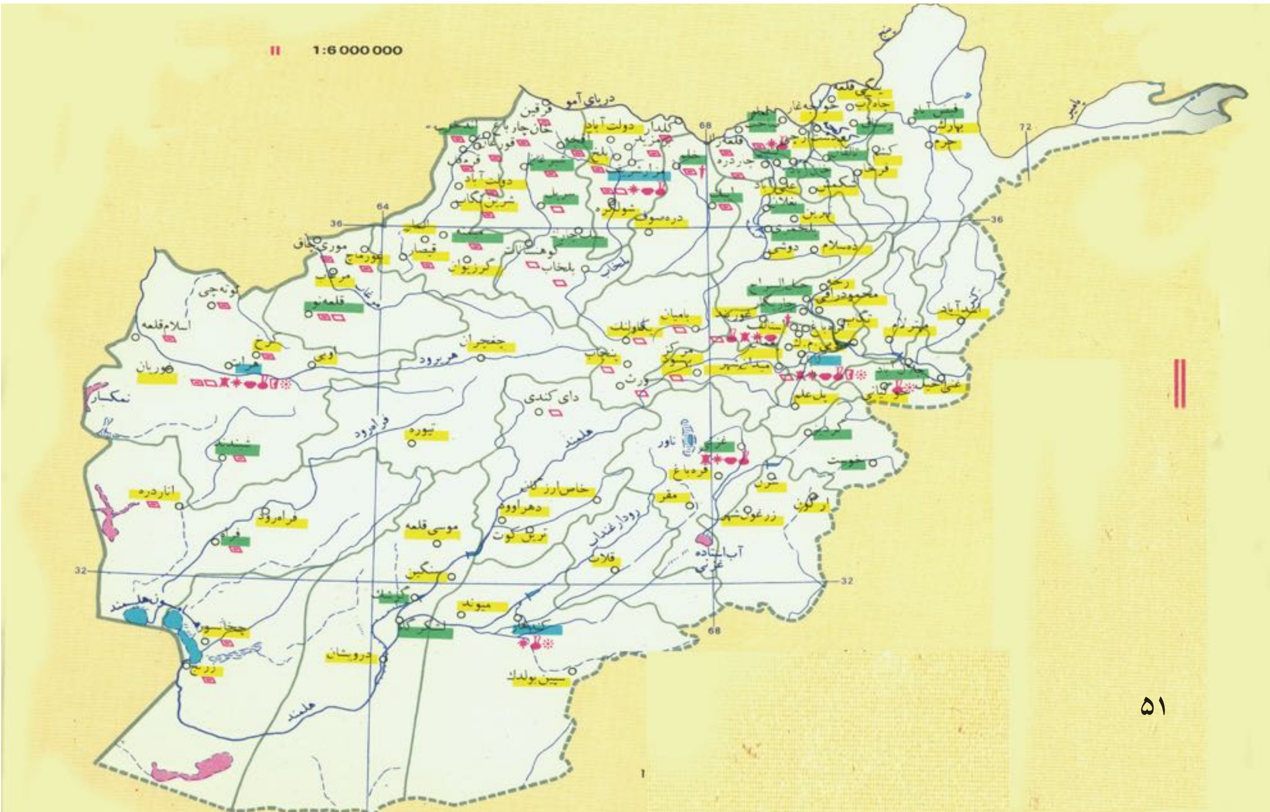

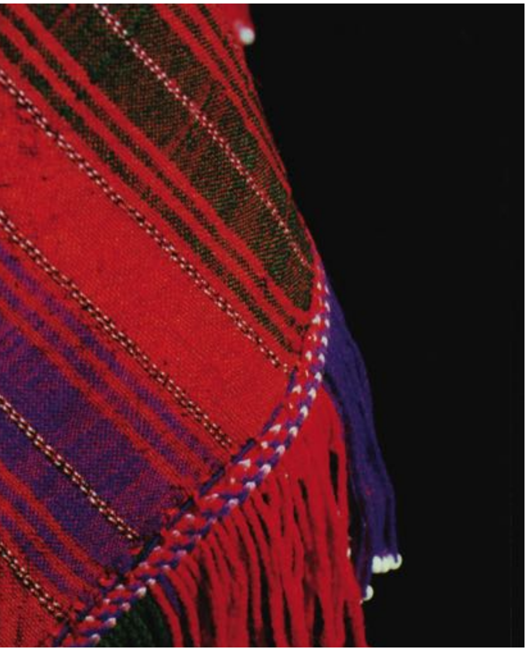

بېلو نسـلونو ذوق د تاريخ پـه اوږدوکې څرگندوي د خلکو هنـري مينه تکو او پارچـو ته رنگ او ډيزاينونه وربښـي، ښکلي او نرم فرشونه اوبي، ودانيو ته د قرآنکريم په مبارکو آياتونو ښـکلا ورکوي، سـفالي او فلزي لوښي په ظرافت سره ښـکلي کوي، دروازو، منبرونو او د لرگي رحېلونو ته ښکلا ورکوي، کاري لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان هره شـيبه د ظرافت او ښکلا سره اړيکې ولري، نو هغو ته يې ښکلا او ډيزاينونه ورکړي دي، نن هم د پوستينو جوړول، د سراميکي (کلالي) لوښو جوړول، د غاليو او بدل او ... د هېواد په مختلفو سيموکې دوام لري.

ډېـر وگـړي د دغه صنايعو پـه جوړولو لگيـا دي. څومره چې د تاريخـي هنـري آثارو سـاتنه ډېر ارزښـت لـري، همدارنگه د ډيزاينونـو، بېـلا بېلـو هنرونـو د رامنځته کولـو، کارولو او د ښکلاووطريقو او روشـونو انتقال وروستيو نسلونو ته ډيره زياته اړتيا ده.

د لاسـي صنايعـو توليد سـربېره پر هنـري او فرهنگي اړخونو داخلي او باندنيو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زيات ارزښـت لري. د افغانستان په نقشـه کې د لاسي صنايعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان پـه بېلو بېلو ښـارونوکې خلک په بېلابېلـو هنرونو بوخت دي او بېـل بېل لاسـي صنايع توليـدوي. د مثال په توگـه، په کابل ښـار کـې د معمارۍ، بخـارۍ جوړونه، پښـگري. فلزکاري، مسـگري، زرگري، کندنکاري، د مريو پييل، د ټوکرو او بدل، دتيږو تراشـل ، کلالي، نقاشـي، د غاليو اوبدل، خامک گنډل

وجـود لري.په نورو ښــاروکې د ټوکــر او بدلو، وريښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شته ټوکريا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مريوګنــډل، خامکګنډنه، لــه ختې څخه د ســفالي لوښــو جوړول، کلالــي، د لاجوردو د غميــو تــوږل او ډبرينو لوښــو د جوړيدو هنرونه ادامــه لري چې يــو له هغو څخه پــه هرات کې ښيښــه جوړيدنــه ده چــې د ځانګــړې ظرافت درلودونکي ده. د ماتو او بېکاره ښيښــو له ويلي کولو څخه وروســته رنګونه ور ســره ترکيب کوي چې ميرمنې او نارينه کله ګډ او کله هم بېل بېل په دې کارونو بوخت دي او په بېلو بېلو شــکلونو ګيلاســونه او ښــکلي لوښي د لاس او اور په واســطه توليدوي چې د امريکا او اروپا بازارونو ته يې لار پرانيســتي ده که څه هم دا آثار د افغانســتان په بېلا بېلو ښــارونو کې ليدل کېږي چې د ټولو ســيمو په آثاروکې ورته والی شته دی. د ډيزاينونو، رنګونو او جوړولو طريقې او روشونه يې بېل دي.د هرې سيمې د هنرمندانو ذوق او ابتــکار د دې ســبب کېږي چــې د ډيزاينونو او آثارو جوړول بېلــې ځانګړتياوې پيدا کــړي. هغــه بدلونونه چې هنرمندانــو د تاريخ په بېلو بېلو دوروکې په هنــري آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو ځانګو د ودې او تحول ســبب شــوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاســي صنايعو ځانګې لوړو پوړيو ته رســيدلي دي چې ډېر ارزښتناک آثار توليديږي، لکه: د استالف کلالي(سراميک) چې د افغانستان له ډېرو مشهورو کلاليو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونوکې يې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرين:

١- ستاسې په سيمه کې کوم لاسي صنايع شته دي؟

٢- تاسې د هنرونو له کومې څانګې سره اشنا ياست؟

٣- له کوم افغاني هنر سره مينه او علاقه لرئ؟

٤- د خپلې خوښې د هنر د څانګې لپاره نوې نظريه وړاندې کولی شئ؟

۲۱ لوست

دافغانستان له ملي موزيمونو سره آشنا كيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي كرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه وركول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شول. دا تحفې او هديې د روضې په يوه ځانګړې كوټه كې ساتل كيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسكوكاتو او نه پيدا كيدونكو كتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو كتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنكريم ځينې تفسيرونه لري چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. په خپله مباركه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونى سبك دى. چې په مباركو آياتونو ښكلې شوې ده. دا مباركه روضه يوه تاريخي لرغونى ودانۍ ده. پر دې موزيمونو سربېره، زموږ په ګران هېواد كې شخصي موزيمونه هم شته د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړ دى.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش كال كې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش كال كې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش كال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حكم د پارك هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې كې چې كوم آثار وو، هغه د خلكو ننداريې ته ايښودل شوي وو. اكثره آثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي. هغه آثار چې په هډه او بګرام كې د كيندنو په نتيجه كې لاس ته راغلي وو، د كابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش كال د هرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوې تاريخي غونډۍ كې د ناخاپي كشفياتو په نتيجه كې د غوريانو د دورې مسي سكې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش كال كې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره كړه، چې په هغې كې لرغوني آثار او شيان وساتل شي. د ميمنې موزيم د مديرانو په هلو ځلو په كم وخت كې د ډېرو لرغونو او قديمي آثارو څخه برخمن شوو او ننداره يې په ۱۳۳٦ هـ .ش كال كې پيل شوه. دا ننداريې دومره په زړه پورې وې چې د ميمنې خلكو خپل قيمتي او تاريخي آثار د تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته وركړل.

د منابعو فهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لارښود۱۳۸۰کال
۲- د هنر د لوست لارښود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ٤/٥٣، ۱۳۸٥
۳- د تجسمي هنرونو اصول، دکتور محمد حسین حلیمي.
٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۳٥۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.
٥- له تجسمي هنرونو سره آشنا کیدل کوډ ۳۷/۳٥۸، ۱۳۸٤ هـ.ش.
٦- فني طراحي لومړی ټوک فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳٥۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.
۷- هندسي نقشونه لومړی ټوک فني او حرفوي کوډ٤۸٥، ۱۳۸٤ هـ.ش.
۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳٥۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۳٥۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.
۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.
۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.
۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.
۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.
۱٤ د ایران له لاسي صنایعوسره اشنا کیدل، لومړی ټوک فني او حرفوي کوډ۳۰/۳٥۹، ۱۳۷۸، هـ.ش.
۱٥- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ۱۳٥٦ هـ.ش.
۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.
۱۷- د خوشنو یسۍ هنر اول او دویم جلد، کوډ ٥/ ۲۰٤.
۱۸- په اسلامي فرهنګ کې د خط ښکلا، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.
۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانۍ لیکنې عبدالحي حبیبي.
۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.
۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷٥ لومړی
۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ٤ ٥۹، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ٥۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٥- موزیم پېژندنه او په افغانستان کې د موزیمونو سیر، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پېژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷٥ هـ.ش.